

УДК: 373.3.091.33-027.22:028].015.31:159.942]:794
DOI 10.31494/2412-9208-2021-1-2-97-107

POTENTIAL OF GAME IN THE DEVELOPMENT OF EMOTIONAL INTELLIGENCE OF YOUNG SCHOOLCHILDREN IN READING LESSONS

ПОТЕНЦІАЛ ГРИ В РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ЧИТАННЯ

Iryna SUKHOPARA,

PhD in Pedagogic sciences,
Senior Lecturer

isuhopara@gmail.com

<https://orsid.org/0000-0001-6330-7825>

Borys Grinchenko Kyiv University

Ірина СУХОПАРА,

кандидат педагогічних наук,
старший викладач

Київський університет імені
Бориса Грінченка

✉ 18/2 Bulyvarno-Kudryavsky Str.,
04053 Kyiv, Ukraine,

✉ вул. Бульварно-Кудрявська,
18/2, 04053, Київ, Україна

Original manuscript received: June 10, 2021

Revised manuscript accepted: September 15, 2021

ABSTRACT

The focus of the educational process on the development of emotional intelligence, the tasks of the adaptation-play period, the possibility of reading lessons for the development of the emotional sphere of junior schoolchildren determined the relevance of the chosen topic. We understand the development of emotional intelligence of primary school children as a process and result of quantitative and qualitative changes in the emotional and intellectual spheres of the child, aimed at the ability to express, understand their emotions, manage them, understand and influence the emotional state of others to establish friendly, tolerant relationships, success. Reading lessons have a special emotional atmosphere, give the opportunity to introduce the child to the complex world of human emotions, to observe and live a certain emotional state with the characters of works of art, at the same time, to express their emotions, understand their feelings. The basic reading skills of pupil of 1-2 grades concerning the development of emotional intelligence in reading lessons in accordance with the requirements of the State Standard of Primary Education are outlined. The conditions for the development of emotional intelligence of primary school students in reading lessons are given. The potential possibilities of the game as interactive have been identified; free, unforced, desirable; fascinating; open, figurative, expressive, creative activity of primary school students. The scheme of types of games for reading lessons and their influence on the development of components of emotional intelligence of junior schoolchildren is presented. Games that affect the development of emotional intelligence are characterized in accordance with its structural components: games that create a positive mood, relieve psychological stress in students; aimed at adequate expression of their own emotions, feelings, emotional response to reading and recognizing the emotions of others; focus on emotion management; help to master the techniques of interaction, communication, understanding of others, joint solution of the problem; use theatrical techniques, staging; aimed at expanding students' knowledge of emotions and feelings.

Key words: game, emotional intelligence, development of emotional intelligence, reading lessons, junior schoolchildren.

Вступ. Навчання в 1-2 класах за вимогами Нової української школи визначено як адаптаційно-ігровий період і організовується за допомогою ігрової діяльності, ігровими методами. Гра виступає природною, пізнавальною, виховною, розвиваючою, мотивуючою, захоплюючою, творчою, невимушеною, відкритою, образною діяльністю дітей молодшого шкільного віку, яка сприяє розвитку їх емоцій, почуттів, емоційного інтелекту. Серед ключових компетентностей здобувачів початкової освіти визначені такі, як конструктивно керувати емоціями, застосовувати емоційний інтелект, співпрацювати з іншими, виявляти ініціативу, творити. Відтак, постає проблема розкриття можливостей гри в освітньому процесі початкової школи, впливу ігрової діяльності на вміння виражати емоції, керувати власним емоційним станом, розуміти емоції інших, впливати на них, спілкуватися, взаємодіяти. Уроки читання вирізняються особливою емоційною атмосферою, створюють можливість для організації ігрової діяльності, набуття емоційного досвіду молодими школярами.

Наукові інтереси щодо проблеми застосування гри в освітньому процесі початкової школи представлені дослідженнями психологів Л. Виготського, Д. Ельконіна (вплив гри на психічний розвиток дитини) і педагогів Ш. Амонашвілі, О. Савченко, (роль гри в навчанні молодших школярів). Різні аспекти проблеми розвитку емоційного інтелекту представлені дослідженнями визначення поняття «емоційний інтелект» (Г. Гарднер, Д. Гоулмен, Дж. Мейер, П. Селовеї), його структури (Д. Гоулман, Д. Люїн, Дж. Мейер, П. Селовеї); особливостей розвитку емоційного інтелекту учнів початкової школи (Ю. Савченко, М. Шпак).

Практичні аспекти вивчення проблеми представлені розробками ігор для розвитку емоційного інтелекту дітей дошкільного, молодшого і середнього шкільного віку, однак більшість з них орієнтована на застосування в позакласний час, для проведення тренінгів, виховних заходів, занять з психологом, батьками. Проблема використання гри на уроках читання з метою розвитку емоційного інтелекту молодших школярів досліджена ще не повною мірою.

Мета статті – виявлення, аналіз та обґрунтування потенціалу гри в розвитку емоційного інтелекту в освітньому процесі початкової школи, визначення місця, спектру ігор для розвитку емоційного інтелекту молодших школярів на уроках читання.

Методи та методики дослідження. При написанні статті було використано такі методи, як аналіз наукових джерел, систематизація та узагальнення даних з метою виявлення стану досліджуваної проблеми.

Результати та дискусії. Гра, як джерело емоцій, потреба дитячого організму, сенс і форма життя, шлях до пізнання світу, активна креативна діяльність, метод, засіб, форма навчання має значний потенціал у початковій школі. Погоджуємося з думкою Г. Селевко, що «гра – це вид діяльності в умовах ситуації, спрямованих на відтворення та засвоєння суспільного досвіду, в якому складається та вдосконалюється самоуправління поведінкою» (Селевко, 2002: 14). Гра

викликає у молодших школярів почуття подиву, живий інтерес до процесу пізнання, допомагає зрозуміти, засвоїти навчальний матеріал, створює можливість для пошуку, вирішення проблеми, швидкого реагування, кмітливості, оригінальності, винахідливості, викликає радість перемоги або сум поразки, підвищує самооцінку, розкриває здібності дитини, об'єднує, згуртовує учнів, вчить контролювати і підпорядкувати свої емоції, бажання, амбіції, дії спільним інтересам групи, класу, дає можливість побачити себе очима інших, поведінку інших, контролювати емоції, почуття, волю, а це допомагає розвивати емоційну сферу, збагачує емоційно-чуттєвий досвід, розвиває емоційний інтелект.

Рисами гри, на думку дослідника С. Шамакова, є: вільна розвивальна діяльність, яка здійснюється лише за бажанням дитини, задля задоволення від самого процесу діяльності, а не тільки від результату (процедурне задоволення); творчий, значною мірою імпровізований, дуже активний характер цієї діяльності («поле творчості»); емоційна піднесеність діяльності, суперництво, змагальність, конкуренція, атракція (почуттєва природа гри, «емоційна напруга»); наявність прямих або непрямих правил, які відображають зміст гри, логічну та часову послідовність її розвитку (Селевко, 2005: 123).

Потрібно зазначити, що гру розглядаємо як інтерактивну діяльність учнів, взаємодію їх з предметами або іншими особами – однокласниками, вчителем (школярі мають впливати на інших або предмет, реагувати на зміни, які викликають їх дії); вільну, невимушену, бажану діяльність учнів (школярі повинні робити це вільно, з власного бажання, пропозиція вчителя має знаходити відгук у дітей); захоплюючу діяльність (учням потрібно мати власний інтерес, зацікавленість грою); відкрити, образну, творчу діяльність (учні мають експериментувати, досліджувати, пробувати різні дії, створювати, пропонувати, шукати різні рішення, варіанти). Саме така ігрова діяльність допоможе розвинути емоційний інтелект учнів 1-2 класів на уроках читання.

Американськими психологами Джоном Мейєром (John Mayer) та Пітером Селовейєм (Peter Salovey) визначено емоційний інтелект як «здатність відстежувати власні і чужі почуття та емоції, розрізняти їх і використовувати цю інформацію для направлення мислення і дій», встановлено складові компоненти: точність оцінки і вираження емоцій; використання емоцій в розумовій діяльності; розуміння емоцій; управління емоціями (П. Селовей, Д. Мейєр, 1990). Вченими Г. Гарднером, Д. Гоулманом, Д. Люсіним, виокремлено у структурі емоційного інтелекту два взаємопов'язаних компоненти: внутрішньоособистісний (спрямований на власні емоції) та міжособистісний (спрямований на емоції інших людей) (Г. Гарднер, 1983; Д. Гоулман, 2011; Д. Люсін, 2004). Перший характеризується такими складовими, як сприймання й розуміння власних емоцій та емоційна саморегуляція. Другий компонент включає сприймання й розуміння емоцій інших людей та керування ними. Відтак, розглядаємо

емоційний інтелект, як здатність виражати, розуміти власні емоції та емоційні переживання інших, керувати, підпорядковувати емоції розуму, впливати на емоційний стан інших для встановлення доброзичливих, толерантних стосунків, досягнення мети, успіху. Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів розуміємо як процес і результат кількісних та якісних змін в емоційній й інтелектуальній сферах дитини, що спрямований на здатність виражати, розуміти власні емоції, керувати ними, розуміти та впливати на емоційний стан інших для встановлення доброзичливих, толерантних стосунків, досягнення мети, успіху.

Потенційні можливості гри в розвитку емоційного інтелекту дітей молодшого шкільного віку полягають у тому що:

- гра захоплює учнів, викликаючи емоції збудження, здивування, подиву, радості, захвату, оптимізму, цікавості, очікування, що активізує емоційну сферу дитини;

- гра дає можливість виявити, розкрити індивідуальні здібності дитини, її сильні і слабкі сторони, емоційні реакції на ті або інші вчинки, події, рішення, що сприяє набуттю емоційно-чуттєвого досвіду;

- гра створює умови для пошуку варіантів рішення проблеми, що слугує імпульсом для виявлення стінічних емоцій, які стимулюють активну діяльність;

- гра викликає емоції задоволеності собою, впевненості, захвату в разі отримання перемоги, що підвищує самооцінку школярів і невдоволення, розпачу, засмучення, розчарування, що вчить гідно приймати поразку, робити правильні висновки, вдосконалювати вміння і навички, керувати власним емоційним станом;

- гра об'єднує учнів за допомогою спільного переживання інтересів, емоцій, показує приклади емоційних реакцій, вчить стримувати роздратування, гнів, образу, злість, заздрість, розгубленість, натомість поважати, довіряти, стимулювати, підтримувати, надихати інших, що сприяє набуттю вмінь керувати власним емоційним станом і почуттями інших;

- гра збуджує творчість школярів, викликає яскраві емоції і почуття радості, захвату, захоплення, що надихає на нові успіхи, досягнення, звершення, надає впевненості в собі, що стимулює емоційну сферу молодших школярів.

Особливо емоційною атмосферою вирізняються уроки читання, які дають можливість ввести дитину в складний світ людських емоцій, спостерігати і прожити певний емоційний стан разом із персонажами художніх творів граючи, водночас, виявляти власні емоції, розуміти свої почуття. Накопичуючи певні моменти переживання, проживання, фіксації на певному почутті, школярі зможуть створити власну емоційну скарбничку, за допомогою якої будуть орієнтуватися у власних почуттях і емоціях інших людей, які їх оточують. З метою розвитку емоційного інтелекту учнів 1-2 класів на уроках читання вчителю доцільно спрямовувати освітню діяльність на формування таких знань та умінь:

– називати емоції, описувати власні почуття щодо прослуханих/прочитаних художніх творів, описаних подій, персонажів, їх вчинків (розповідати про власні почуття та емоції від прослуханих і прочитаних художніх творів дитячої літератури);

– здатність виражати за допомогою невербальних засобів (міміка, жести) власні емоції та почуття щодо прослуханих/прочитаних художніх творів, подій, літературних героїв (адекватно виражати емоції від ознайомлення з художніми творами, використовувати відомі вербальні та невербальні засоби для передачі емоційного стану, настрою);

– розуміти значущість емоцій для встановлення доброзичливих стосунків, вирішення спільних завдань, проблем, успішності на прикладі вчинків персонажів художніх творів (усвідомлювати вплив висловлених емоцій на інших людей, їх емоційний стан на прикладах ситуацій, описаних у казках, оповіданнях, віршах для учнів 1-2 класів);

– керувати власними емоціями під час висловлення, обговорення подій, вчинків персонажів літературного твору (регулювати вияв позитивних і негативних емоцій, почуттів);

– розпізнавати емоції інших людей, способи їх вираження на прикладі персонажів художніх творів, співрозмовників і пояснювати власну реакцію на них, вплив на інших людей, визначати настрій художнього твору (називати почуття персонажів, настроїв твору);

– впливати на емоційний стан однокласників під час обговорення художнього твору, гри, виконання творчих завдань з метою встановлення доброзичливих, толерантних стосунків, досягнення навчальної мети (підтримувати, підбадьорювати, спонукати до пошуку різних варіантів).

Відповідно до окреслених завдань під час підготовки і проведення уроків читання важливо звертати увагу на:

– створення позитивного емоційного настрою на уроках читання;

– емоційний зміст художніх творів дитячої літератури, вибір творів різноманітних за жанрами, тематикою, які викликають емоції, почуття, створюють яскраві образи в учнів;

– вияв емоцій, почуттів учителем початкової школи, досконале, творче володіння вербальними і невербальними засобами для передачі емоційного настрою художнього твору, характеру персонажів, показу способів вираження емоцій і почуттів;

– перевагу групових і парних, активних форм роботи, де учні спілкуючись, граючись, співпрацюючи, досягаючи спільного освітнього результату, учні вчать розуміти емоції однокласників і впливати на емоційний стан ровесників;

– наочність, мультимедійні засоби навчання, які викликають емоції, яскраві образи, допомагають візуалізувати та озвучити предмети, події, явища, персонажів художніх творів, показати їх в динаміці;

– проведення творчих видів робіт, завдань, що викликають емоції радості, захвату, захоплення, задоволення, цікавості;

– застосування на уроках ігор, які викликають емоції, розширюють кругозір, допомагають взаємодіяти, творити, вчать називати, виражати, розуміти свої емоції та інших людей, керувати власним емоційним станом.

Відповідно до структури емоційного інтелекту, ігрову діяльність доцільно спрямувати на розуміння, адекватне вираження, управління власним емоційним станом і розуміння, керування емоціями інших людей, в даному випадку, однокласників, вчителя, літературних персонажів, автора художнього твору. Таким чином, для пізнання, вираження, керування власними емоціями доцільними будуть ігри та ігрові завдання для створення позитивного настрою, зняття психологічної напруги, для адекватного вираження власних емоцій, почуттів, емоційного відгуку на прослухане/ прочитане, оволодіння прийомами саморегуляції, дихання, взаємодії, спілкування, театралізовані ігри, дидактичні ігри пізнавального змісту. З метою розуміння, керування емоційним станом інших можна запропонувати ігри та ігрові завдання для оволодіння прийомами взаємодії, міжособистісного спілкування, розуміння інших, спільне вирішення проблеми, театралізовані ігри, дидактичні ігри пізнавального змісту. На схемі представлено види ігор та їх вплив розвиток компонентів емоційного інтелекту.

Рис. 1. Види ігор для розвитку емоційного інтелекту учнів 1-2 класів

Опишемо детальніше спрямованість і види таких ігор для розвитку емоційного інтелекту учнів перших і других класів на уроках читання.

Ігри та ігрові завдання для створення позитивного настрою, зняття психологічної напруги. Урок читання покликаний створювати атмосферу довіри, відкритості, доброзичливості,

толерантності, забезпечувати позитивну емоційну атмосферу для роботи, співпраці, спілкування, обговорення, висловлення думок, емоцій, почуттів. З цією метою важливо вчити школярів розслаблятися, знімати психологічну, емоційну напругу, що є важливим і для саморегуляції, керування власним емоційним станом. Такі ігри, як «Сонячний зайчик», «Зморшки», «Буратіно», «Злі – добрі кішки», можна пов'язати з подальшою темою уроку, включити в загальну канву уроку. Ігрове завдання «Повтори емоцію» допоможе учням відтворити позитивну емоцію персонажа твору, зображену на малюнку, слайді, фото, створюючи таким чином позитивний настрій на урок. Ігрова вправа «Подаруй усмішку книзі/автору/персонажам твору» сприятиме налаштуванню учнів на позитивне сприймання твору, якщо вчитель представить книгу або малюнки з зображенням персонажів, фото або портрету автора твору, запропонує потоваришувати.

Ігри, спрямовані на адекватне вираження власних емоцій, почуттів, емоційного відгуку на прослухане/прочитане і розпізнавання емоцій інших. Постава, жести, особливі рухи, міміка обличчя, інтонації голосу допомагають яскраво виражати власний емоційний стан і розуміти почуття оточуючих людей. Для адекватного зображення емоцій важливо вчити школярів опанувати вербальні й невербальні засоби. Особливість емоційного розвитку дитини цього вікового періоду полягає в ознайомленні, розширенні «емоційного запасу», пізнання нових емоцій, їх назв, способів вираження. Допоможуть оволодіти засобами вираження емоцій ігри «Жива картинка», «Кумир», «Упізнай героя», «Оживи персонажа», «Через скло» та ігрові завдання «Читай з настроєм», «Тонограма твору», «Емоції персонажів». Важливо показувати школярам різні способи прояву емоцій за допомогою міміки, жестів, рухів, постави, інтонацій голосу. Під час гри «Тонограма твору» учні слухають твір і передають свій настрій за допомогою малювання лінії різної форми, товщини, кольору (пряму, хвилясту, ламану, пунктирну, жирну) і напряму (вгору – радість, захоплення, захват, піднесення, здивування, цікавість, збудження, подив; вниз – горе, сум, злість, страх, тривога, жаль, розчарування, образа, розгубленість, сором, відраза; прямо – звичайний перебіг подій, який не викликає яскравих емоцій). Для гри «Емоції персонажів» учням пропонується викласти на столі картки з символічними зображеннями різних емоційних станів персонажів і пояснюють в яких ситуаціях змінювався настрій героїв і чому.

Ігри на керування емоціями, оволодіння прийомами саморегуляції, дихання. Для формування здібності керувати власним емоційним станом важливо навчити школярів навичкам релаксації та саморегуляції, керування диханням. Ігри на вміння учнів розслаблятися, регулювати дихання допоможуть в подальшому керувати власним емоційним станом. Такі ігри як «Сонечко і хмаринка», «Морозиво» або «Бурулька» доцільно пов'язувати з темою, персонажами, які вивчаються або проводити як розминку, хвилинку відпочинку, переключення.

Ігри та ігрові завдання для оволодіння прийомами взаємодії, міжособистісного спілкування, розуміння інших, спільне вирішення проблеми. Такі ігри дозволяють відчувати на собі чужі емоції, перевіритися в будь-що або в когось і відчувати зовсім інші емоції, сприятимуть доброзичливому, толерантному ставленню до ровесників, розумінню їх емоційного стану, допоможуть будувати взаємодію з однокласниками на основі позитивних емоцій. Прикладом такої гри є «Дзеркало». Подібні ігри доцільно проводити на етапі творчої роботи з твором і поєднувати з завданнями, які вимагають оригінального вирішення, дозволяють спілкуватися, висловлювати ідеї, обговорювати їх, переконувати інших, адекватно реагувати на їх думки та емоції, домовлятися, знаходити, узгоджувати оптимальний варіант, використовуючи емоції. Таким чином, школярі вчать контролювати власний емоційний стан, адекватно виражати емоції під час обговорення, налагоджувати стосунки, розуміючи емоції інших. Прикладами таких творчих завдань є: ігри-припущення, «Як ти вважаєш, як би вчинив головний герой казки/вірша/оповідання, якби опинився ...»; «Казки навиворіт» (пропонується поміняти персонажів, перенести їх в іншу казку, час, умови); «Придумай закінчення казки» (скласти, змінити, замінити кінцівку, продовжити події); введення нового персонажу в твір; написання листа/запису аудіо/відео-звернення персонажам твору; складання реклами до художнього твору; створення коміксу, мультфільму до твору.

Театралізовані ігри, ігри-інсценізації, ігри-драматизації. Розігрування в особах подій, які відбуваються в літературному творі допомагає школярам глибше відчувати, зрозуміти, пережити і передати емоційний стан літературних персонажів, зрозуміти причини і наслідки їх поведінки, яскраво відтворити почуття за допомогою вербальних і невербальних засобів, що сприяє збагаченню емоційного досвіду, експресивності. Обговорення і проживання ситуацій, описаних у творі викликають різноманітні почуття, підвищують емоційну стійкість дитини, що допомагає легше переносити подібні впливи в реальному житті. Для розігрування важливо обирати твори: з великою кількістю персонажів, щоб охопити більшу кількість учнів; з яскраво вираженими емоціями літературних героїв, які діти зможуть передати; із зрозумілим сюжетом, який школярі легко можуть перенести у власне життя, застосувати набутий досвід.

Дидактичні ігри пізнавального змісту. Мета таких ігор полягає в ознайомленні учнів з назвами емоційних станів, описом їх, можливими причинами виникнення, показом адекватних реакцій, вербальних і невербальних засобів. Під час проведення ігор важливо відпрацьовувати певні жести, міміку, рухи школярів. Такими помічниками можуть бути ігри «Кубик емоцій», на якому зображені різні емоції і учням потрібно потренуватися щодо їх відтворення; «Колесо емоцій», де зазначені назви і зображення широкого спектру емоційних станів людини. Також можна застосовувати ігри: «Обличчя»

(пропонується визначити, яке почуття виражає малюнок, фото); «Збери слова» (пропонується дібрати слова, які описують зображену на малюнку/підтограмі емоцію персонажів художнього твору).

Описані вище ігри залучають дітей до активної творчої діяльності, допомагають виявляти, виражати, описувати власні емоційні стани, почуття, вчать розуміти емоції інших, що сприяє розвитку емоційного інтелекту.

Висновки. Потенціал гри для розвитку емоційного інтелекту молодших школярів полягає в захопленні, яке активізує емоційну сферу дитини; можливості виявити індивідуальні здібності дитини, що сприяє набуттю емоційно-чуттєвого досвіду; створенні умов для пошуку варіантів рішення проблеми, що є імпульсом для виявлення стеничних емоцій; отриманні емоцій, пов'язаних з перемогою і поразкою, що підвищує самооцінку, вчить робити правильні висновки, керувати власним емоційним станом; згуртованості учнів за допомогою спільного переживання інтересів, емоцій, показує приклади емоційних реакцій, вчить керувати власним емоційним станом і почуттями інших; збудженні творчості школярів, що стимулює емоційну сферу молодших школярів. На розвиток емоційного інтелекту учнів 1-2 класів на уроках читання впливають ігри, які: створюють позитивний настрій, атмосферу психологічного комфорту, знімають психологічну напругу учасників освітнього процесу; спрямовані на адекватне вираження власних емоцій, почуттів, емоційного відгуку на прочитане і розпізнавання емоцій інших; орієнтуються на керування емоціями, оволодіння прийомами саморегуляції, дихання учнів; допомагають оволодівати прийомами взаємодії, міжособистісного спілкування, розуміння інших, спільне вирішення проблеми; використовують прийоми театралізації, інсценізації; спрямовані на розширення знань школярів про емоції, почуття. Перспективи подальших розвідок вбачаємо в експериментальному дослідженні впливу ігор різних видів на розвиток емоційного інтелекту учнів 1-2 класів.

Література

- Амонашвили Ш.А. В школу – с шести лет / Шалва Александрович Амонашвили. – М. : Педагогика, 1986. – 176 с.
- Выготский Л.С. Психология развития ребенка / Лев Семенович Выготский. – М. : Смысл ; Эксмо, 2004. – 512 с.
- Gardner H. Framesofmind: The theory of multiple intelligences. – NewYork : BasicBooks, 1983.
- Гоулман Д. Эмоциональный интеллект / Даниэль Гоулман. Пер. с англ. А.П. Исаевой. – М. : АСТ: Астрель, 2011.
- Люсин Д. В. Современные представления об эмоциональном интеллекте / Д.В. Люсин // Социальный интеллект: Теория, измерение. Ред. Д.В. Люсин, Д.В. Ушаков. – М.: Ин-тут психол. РАН, 2004. – С. 29-36.
- Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: Підручник для вузів / Олександра Яківна Савченко. – Київ: Генеза, 2002. – 368 с.
- Савченко Ю. Ю. Развитие эмоционального интеллекта учнів молодшого шкільного віку / Ю.Ю. Савченко // Освіта та розвиток обдарованої особистості. 2014. – № 12 (31). – С. 12-16.

Селевко Г.К. Современные образовательные технологии / Г.К. Селевко – М.: Народное образование, 2002. – 256 с.

Селевко Г.К. Энциклопедия образовательных технологий / Селевко Г. К. Т. 1. – М.: Народное образование, 2005. – 816 с.

Salovey P. and Mayer J. D. Emotional intelligence / P.Salovey and J. D. Mayer // *Imagination, Cognition, and Personality*, 1990. – vol. 9. –P.185-211.

Шпак М. М. Вікові особливості розвитку емоційного інтелекту молодших школярів / М.М. Шпак // *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, 2018. – VI (68) – С. 71-74.

Эльконин Д. Б. Психология игры / Д. Б. Эльконин. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. – 360 с.

References

Amonashvili, SH.A. (1986) *V shkolu – s shesti let* [To school - from six years]. Moskva: Pedagogika [in Russian].

Vygotskij, L.S. (2004) *Psihologiya razvitiya rebenka* [Psychology of child development]. Moskva: Smysl; Eksmo [in Russian].

Gardner, H. (1983) *Framesofmind: The theory of multiple intelligences*. NewYork: BasicBooks [in USA].

Goulman, D. (2011) *Emocional'nyj intellekt* [Emotional intelligence]. Moskva: AST: Astrel[in Russian].

Lyusin, D. V. (2004) *Sovremennye predstavleniya ob emocional'nom intellekte* [Modern ideas about emotional intelligence]. *Social'nyj intellekt: Teoriya, izmerenie [Social intelligence: Theory, measurement]*. D.V. Lyusin, D.V. Ushakov (Ed.). Moskva : In-tut psihol. RAN, 29-36. [in Russian].

Savchenko, O. Ya. (2002) *Dy`dakty`ka pochatkovoyi shkoly` : Pidruchny`k dlya vuziv* [Primary school didactics: A textbook for universities]. Kyiv : Geneza [in Ukrainian].

Savchenko, Yu. Yu. (2014) *Rozvy`tok emocijnogo intelektu uchniv molodshogo shkil`nogo viku* [Development of emotional intelligence of primary school students]. *Osvita ta rozvy`tok obdarovanoyi osoby`stosti [Education and development of a gifted person]*. 12 (31), 12-16 [in Ukrainian].

Selevko, G.K. (2002) *Sovremennye obrazovatel'nye tekhnologii* [Modern educational technologies]. Moskva : Narodnoe obrazovanie [in Russian].

Selevko, G.K. (2005) *Enciklopediya obrazovatel'nyh tekhnologij* [Encyclopedia of educational technologies]. Vol.1. Moskva : Narodnoe obrazovanie. [in Russian].

Salovey, P., Mayer, J. D. (1990) Emotional intelligence. *Imagination, Cognition, and Personality*, vol. 9, 185-211. [in English].

Shpak, M. M. (2018) *Vikovi osobly`vosti rozvy`tku emocijnogo intelektu molodshy`x shkolyariv* [Age features of development of emotional intelligence of junior schoolchildren]. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. Vol VI (68), 71-74.

El'konin, D. B. (1999) *Psihologiya igry* [Game psychology]. Moskva : VLADOS [in Russian].

АНОТАЦІЯ

Спрямованість освітнього процесу на розвиток емоційного інтелекту, завдання адаптаційно-ігрового періоду, можливості уроків читання для розвитку емоційної сфери молодших школярів визначили актуальність обраної теми. Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів розуміємо як процес і результат кількісних та якісних змін в емоційній й інтелектуальній сферах дитини, що спрямований на здатність виражати, розуміти власні емоції,

керувати ними, розуміти та впливати на емоційний стан інших для встановлення доброзичливих, толерантних стосунків, досягнення мети, успіху. Уроки читання вирізняються особливою емоційною атмосферою, дають можливість ввести дитину в складний світ людських емоцій, спостерігати і прожити певний емоційний стан разом із персонажами художніх творів, водночас, виявляти власні емоції, розуміти свої почуття. Окреслено основні читацькі вміння учнів 1-2 класів, що стосуються розвитку емоційного інтелекту на уроках читання відповідно до вимог Державного стандарту початкової освіти. Подано умови розвитку емоційного інтелекту учнів початкової школи на уроках читання. Визначено потенційні можливості гри як інтерактивної; вільної, невимушеної, бажаної; захоплюючої; відкритої, образної, виразної, творчої діяльності учнів початкової школи. Представлено схему видів ігор для уроків читання та їх вплив на розвиток компонентів емоційного інтелекту молодших школярів. Охарактеризовано ігри, які впливають на розвиток емоційного інтелекту, відповідно до його структурних компонентів: ігри, які створюють позитивний настрій, знімають психологічну напругу учнів; спрямовані на адекватне вираження власних емоцій, почуттів, емоційного відгуку на прочитане і розпізнавання емоцій інших; орієнтуються на керування емоціями; допомагають оволодівати прийомами взаємодії, спілкування, розуміння інших, спільне вирішення проблеми; використовують прийоми театралізації, інсценізації; спрямовані на розширення знань школярів про емоції, почуття.

Ключові слова: гра, емоційний інтелект, розвиток емоційного інтелекту, уроки читання, молодші школярі.